

„Hogy néz ki itt minden lakás, hé? Istenem, de csúnya minden nálatok. És ezek a bútorok! Hát tudjátok...”

Még Inczéék lakása is szegényes volt, hiába ölték belé a pénzt, hiába épült folyton, ha soha nem látott tervrajzot a kőműves, aki falazta. Emlékszem a csináld magad!-szellemben fogant, balkáni barkácsesztétikát tükröző bővítményeire, garázsban és sufniban végződéseire, meghökkentő leágazásaira.

„Bohóccipő”, mutatott a cipőmre hirtelen Incze. A nagy hangú Incze, aki azt képzelte, hogy őrá utazik a szép Batainé, mikor a szája szélét nyalogatja, ha-ha-ha! Teljesen hétköznapi, barna félcipőt viseltem, kissé fölünkörödő orral, a város közepén vásároltuk anyámmal, de úgy látszik, nyugati rokona szavain Incze is fölbátorodott, úgy érezte, bizonyítania kell, hogy hasonlóan kritikus szellem ő is, mint az unokatestvére.

„Hülye vagy”, löktem el az autószerelő fiát, de tudtam, a froclizás, a bökdösés pár napig még tartani fog. Kampány indult az addig észre sem vett cipőm ellen.

„Ja, és ti mivel fizettek a boltban?”, kérdezte a berlini gyereket a padtársam, Kerekgyártó, és ezzel aznapra megmentett engem.

„Ja, hát mi márkával. Nyugatnémet márkával.”

Mivel keletnémet márka is van, de az cikinek számít. Megpróbáltam elképzelni Berlint, ezen belül a nyugati szektort. Tudtam, apám járt ugyan Berlinben, de a zónahatárt nem lépte át. Volt pár útikönyve, képes albuma, azokat lapoztam föl. Fotókon elég semmilyennek tűnt a város, vonzónak is csak azért, mert legalább más volt, szellősebb és tágasabb, mint a mi városaink. Nálunk is állt egy magányos, szürke toronyház az állomás mellett, de az ottani épületek még sokkal magasabbak voltak a mieinknél is. Még nem tudtam, hogy ez a levegős jelleg főleg a háború miatt van. Porig égett mindaz, aminek a helyén ma a berliniek sétálnak, úgy-hogy nem kell őket annyira irigyelni.

L. VARGA PÉTER

Mindig. Örökre. Dél.

OLASZ ÚTINAPLÓ

„Dél mégiscsak – Dél.” Imígy fogalmazott egy kollégám utólag dél-olaszországi roadtripem tapasztalatainak rövid összefoglalójára vonatkozóan, s a nagybetű, valamint a tautológia pontosan ki is fejezi a tájegység gazdasági, kulturális és környezeti képzeteit és valóságát, akár például az Egyesült Államokról van szó, akár – mint jelen esetben – Olaszországról. Jártam korábban Itáliában, az északi régióban, Firenzében, Toszkánában, Velencében, vonattal, a közös pont az akkori és a mostani út során Róma volt, amely minden bizonnyal Észak és Dél virtuális, egy pontba sűrűsödő, mégis kiterjedt választóvonal, magában hordozza mindkét országgrész sajátosságait és jellemzőit, miközben a történelmi nagyváros szinte definiálhatatlan, de jól érzékelhető komplex érzékiségét és a mindenféle aránytalanságok egész sorát

a metropoliszokra jellemző módon szervesen tartalmazza. A választóvonal, a limes képzeletbeli, de nagyon is valóságos tere a vasúti főpályaudvar, a Roma Termini, a lelkeket itt osztják el a vasúti társaságokhoz tartozó beléptetőkapuk Északnak és Délnek (esetleg Keletnek), a szerelvények – az intercityk és a nagy sebességű vonatok – a tranzitok az igazán nem fiktív zónák közt. Ide, a Terminire futnak be a reptérről érkező, különböző árkategóriájú szerelvények is; mi ezúttal a praktikusság kedvéért a legdrágább Leonardo Expressst választottuk 14 euróért. Az tudniillik a leggyorsabb, szoros menetrendnél pedig nem utolsó szempont a gyakorlatiasság.

Róma

Miközben ezeket a sorokat írom, felidézem azokat a szimfonikus műveket és operarészleteket, sanzonokat és slágereket, a három tenor csodálatos és rendkívül humoros fellépéseit, amelyek előre megérzékítették egy kirándulás lefolyását, majd eszembe jut az elsőre poénosnak tűnő jelenet Paolo Sorrentino kiváló HBO-sorozatának, *Az ifjú pápának* az első epizódjából, midőn a frissen beiktatott Lenny Belardo, azaz XIII. Pius pápa Gutierrez bíboros irodáját keresvén a Vatikáni Múzeum egyik folyosójára nyit ajtót, a hőmpölygő turisták áradatára, mikor egy távol-keleti kisfiú felkiáltására – „Papa!” – íziben, rémülten visszazárja a véletlenül megnyitott ajtót, majd később Gutierreznek megjegyzi: „Nem állhatom a turistákat. Ők csak átutazók.” („I will never shed my aversion to tourists. They are just passing through.”) A Leonardo Expresszen a Termini felé utazva azon töprengünk, közvetlenül karácsony után mekkora lesz, miként Lenny pápa fogalmaz, „a turisták hordája” az Örök Városban és egyáltalán Olaszország déli fertályán. Rómához közeledve a Fiumicino reptér és a város között funkciótlannak tetsző, elszórt, kisebb-nagyobb lakótelepek, főleg újjépítésű házak nőnek ki a pinea- vagy mandulafenyőekkel kiszögellt puszták földjéből, elsőre nem érteni, miért és hogyan: se bevásárlóközpontok, se semmi nincs a közelben, csak a vasút és a bentről bámészkodók. Ez már a helyi közösség és annak élete? Úgy tűnik, az olaszoknál épp teregetési idő van, mindenütt az erkélyen és a falak közt száradnak a frissen mosott ruhák; később beigazolódik, hogy a szabadlevegői teregetésnek nincs meghatározott rendje, valamennyi helyen ez a látvány az első. A ruhát át kell hogy járja a mediterrán levegő, legyen nyár vagy tél.

Vannak megnyugtató vasúti pályaudvarok, és vannak fölzaklatók. A Roma Termini az utóbbiak közé tartozik. Valahol a repterek önálló városállamának, a mozgólépcsőkkel áterezett plázák parfümös egyenillatának és a hangyabolyok forgatagának mixtúrájában leledzik, az egyetlen pozitívum, amit a hasonló helyekről el lehet mondani, és a Termini ennek megfelel, hogy számos jegyautomatából gyorsan és könnyen lehet bárhová vasúti jegyet vásárolni, miután az ember végighallgatja az automata hosszas és körülményes figyelmeztetését a zsebtolvajokról. Mire kijutunk az állomás előtti térre, már lefáradunk a tömegtől, a java azonban csak eztán kezdődik, jóllehet az érkezésből fakadó lelkesedés generálta adrenalinlöketek folyamatos bámészkodásra készítenek. Talán meglepő, de viszonylag olcsón lehet jó és kényelmes belvárosi panziókban, vendégházakban szobát foglalni reggelivel, és

már a könnyű félórás séta a szálláshoz is felér egy kultúrsokkal: el a Colosseum, majd a Circo Massimo mellett. A várostervezés ezen a környéken briliáns: a jelenkor útjai és épületei úgy ölelik körbe finoman az antikvitást, mint egy határozott, de nem feltűnősködő anyai kar a gyermeket; bárhonnan közelíti meg az ember a Colosseum gigantikus épületét, a látvány mindenhol lenyűgöző fokozatossággal bomlik ki, mintegy hozzászoktatja a szemet és az elmét ahhoz a nagysághoz, ami itt tapasztalható, bevezeti az embert a múlt szövetébe, hogy annak szinte szervesen a részévé váljék. Innen ugyanis egy lépés a Foro Romano, azaz az egykori Fórum a miljom nagyobb és kisebb (főleg nagyobb) maradvánnyal.

Mivel a szálláson Alessandro, a vendégház vezetője nem csupán belvárosi térképet, hanem egész angol nyelvű útikönyvet ajándékoz nekünk a nevezetességekkel és azok részletes leírásával, melyek természetesen mind megtalálhatók a Wikipédián és egyéb helyeken, jelen úti beszámolóknak nem célja a kulturális és történelmi adatok fölmondása. A történelemleckét helyenként puskázzuk, de nem ismételjük. Nem is igen lapozgatjuk az útikönyvet, mert a roadtrip kezdetén két napot, két éjszakát szánunk az Örök Városra, így a gyakorlattal ellentétben nem egy könyv ajánlata szerint haladunk, hanem fordítva: utólag rekonstruáljuk, a vonatutakon, mit is láttunk tulajdonképpen.

Alessandro szálláshelyén, a reggelizőben az ügyeletes beszélgetni szeretne, megkérdezi, honnan jöttünk. Életemben először érzek némi szorongást, amikor Magyarországot kell említenem. Kifejezetten kellemetlen, szokatlan és barátságtalan érzés, de főleg; a kötött sapkás úriember egyből a budapesti kalandjáról mesél, az Árpád hídnál lakott, metróval ingázott szálláshelye és a belváros közt. Az olasz reggeli túl édes az ízlésemnek, a kávéval viszont nemigen tudnak hibázni, bár a legjobbat Firenze majdnem külvárosának egy hangulatos reggelizőhelyén fogyasztottam néhány évvel ezelőtt, ahol a szendvicset helyben készíti el a figura, csaknem random alapanyagokból.

Mint minden nagyvárosnak, Rómának is sajátos illata van. Ez az illat, azt hiszem, a Fórum övezte növények és virágok közelében a legerősebb, mintha az antik tér volna a város tüdeje (vagy légcsőve). Itt egy gondolat helye következne, mely a közvetlen érzéki összekötést hangsúlyozná múlt és jelen közt, nem pusztán a terek és az építőanyag kézzel fogható jelenléte révén, hanem a sokkal megfoghatatlanabb illóanyagok által. Azért megpaskoljuk a Colosseumot, noha tapogatni az emlékműveket nem szabad; majdnem az a fenség, mint alulról felnézni a nagy nyílásokra, melyeket belülről megvilágít a nap, így olyan, mintha narancssárga égőket helyeztek volna az ablakok boltíveibe. Az érzést egészen addig élvezhetjük, amíg a legközelebbi szelfibotárus az arcunkba nem tolja a portékáját. Ezeket és a más giccseket áruoló alakok itt és más, turistákat vonzó városokban ugyanolyanok; kis utánjárással valószínűleg ki lehetne deríteni, hogyan működik a giccsbiznisz, és miért nem találunk rendes munkát ezek az emberek, akiktől, ebben a pillanatban legalábbis, nehéz elképzelni, hogy bárki bármit is vesz, noha lépten-nyomon szembejön valaki, aki nem az utat gyeli, hanem a botra tűzött készüléket, annak ké-

pernyőjén pedig saját magát, ahogy halad a látótere perifériájára szorult úton. Nem szívelem sem a biznisznek, sem a kényszeredett és szomorú medializáltságnak ezt az értelmetlen, de felszámolhatatlannak tetsző ubikvitását; ráadásul a Colosseumot és a Fórumot körülölelő utcákon a földön kiterítve készülnek a festéksprével fújtt, színes, úgynevezett képek, sosem létezett teliholdas látványok a kolosszusról, a Piazza Venezián található gigantikus múzeumról vagy a Szent Péter bazilikáról, miközben a munka mellé helyezett hangfalból üvölt valami silány elektronika. Anál is kiábrándítóbb, hogy mindezeket mindig körbeállja pár tucat turista, és fotózza. Róma ezen szövete halálra van fényképezve. Ráadásul a felújítások, restaurációk és metróépítések miatt – Rómában metró építeni bonyolultabb, mint Budapesten felújítani, hiszen folyvást antik műemlékekbe ütköznek fúrás közben – az egyébként is szűk járdákat tovább szűkítik a kirakodók és botárosok, ily módon a gyalogosközlekedés majdnem ugyanolyan kiszámíthatatlan lökdösődéssé alakul, mint az utcai gépkocsi-közlekedés.

Az emberek nem félnek belekeveredni az olaszországi városi forgalomba. A kisebb-nagyobb terek és a sikátoros szerkezet a Gulliver-élmény valamennyi aspektusát fölillantja a flangáló számára, a váltakozó aránytalanság tapasztalatait pedig az autók, platós szállítóeszközök és buszok teszik még feledhetetlenebbé. Akárcsak Párizsban, a gyalogosok Rómában sem igen foglalkoznak a közlekedési lámpák színével (már ahol van lámpa), mindenki megy, amerre lát, és ebből látszólag senki nem csinál problémát. A sikátorstruktúra azonban az esetlegesség benyomását fokozza, bármikor bárhol előbukkanhat valami, errefelé pedig láthatóan nemcsak a Fiatot kedvelik nagyon a népek, hanem a motorokat, különösen a Vespaikat. Első esti sétánk a Circo Massimótól a Fórumon és a Venezia téren, a Pantheonon és a Piazza Navonán át a Szent Péter térig és vissza vezet, impresszív antik maradványok és a katolicizmus megalomán, delejező és nyomasztó túlzásai övezik, miközben a méretarányok sajátos ellentmondása határozza meg a római létezést: az éttermek, cukrászdák, pizzériák és borozók általában kicsiny, szűkös, hosszúkás terek, benyomások Lilliputban; az antik Róma és a katolicizmus fellegvárának nem emberi léptékű monstrumai brobdingnagi belevetettséget keletkeztetnek. Este 10-kor egyébként már egészen normális feltételei alakulnak ki a kontemplációnak mondjuk a Szent Péter téren – amíg napközben az oszlopok közé hatolva az újságosbódé a világság és a szakralitás sajátos vegyülékét villantja föl a sztármagazinok és a Jézus-címlapok szinte palimpszesztszerű egymásra helyezésével, és kerülni kell a babakocsikat a Bazilikába bejutni vágyók kilométeres sora közt, addig éjjel viszonylagos nyugalomban bebarangolható a tér. A Bazilika kupolája, amely a városból majdnem mindenhol jól látható, különös játékot játszik a szemlélővel: közeledvén eltűnik a homlokzat mögött, mintegy behúzza az épület a nyakát-fejét, megfosztja magát a szakrális csúcstól, távolodva pedig előbújik és délcegen trónol, magasztosan a tér fölébe emelkedik, hirdeti örök szentségét. Hogy mindez nem fogható be a telefonok képernyőjébe sehonnán sem teljesként, a mindig feltűnő részlegesség, parcialitás, fogyatkozás – ugyanolyan aránytalanság, mint minden más Rómában, de ehelyütt érthetővé, sőt értelmezhetővé válik: legyél a tér bármely pontján, csak síkokat és alakzatokat találsz, színekdoché-

kat és passzusokat, melyeket a képzeletben egymás mellé illesztesz, mint Isten részeit és ellentmondásait; vagy fogsz egy drónt, és végigrepülsz vele, de az nem te vagy. Ez a tér és ez az épület csak beállításokat kínál a szelfik számára, önmagát mint olyat sohasem. Hódolat a tervezőknek.

Más a helyzet a Trevi-kúttal és a Spanyol-lépcsővel. Belátható, befogható terek, az arányok és aránytalanságok más és más skálái, csak éppen megfullasztják a turistákat. A kútközeli fotóhelyekért közelharc megy. A lépcsőre felhágni a tömegben keresztül igazi stressz-challenge. Odafönt némi panoramikus nyugalom hátrébb, pedig innen a tetők fölé magasodó perspektíva megszabadít az egymásnak ellentmondó aránytalanságoktól. Minden városnak van egy tetők fölötti panorámája, Párizsnak (Montmartre, Sacre Coeur), Zágrábnak, Budapestnek, Rómának is. December 28-án 15 fok van, szikrázó napsütés, a távolban a Szent Péter bazilika kupolája mint jel. Lenny Belardo *Az ifjú pápában*: mondják, Róma a Vatikán külvárosa.

Nápoly

Harmadnap vonattal tovább Nápolyba. Előző este kicsit több vinót ittunk a kelle-ténél Alessandro szállásán, ezért a reggeli tömeg az utcákon és a Terminin elvisel-hetetlen. A bigletti Nápolyba uszkve 50 euró fejenként, az IC-n a köröttünk ülő olaszoknak be nem áll a szájuk, zenél a nyelv. Mindenütt cigiznek, ahol csak mód-juk van. Hegygerinceken húzódo falvak közt cikázik a vonat, míg befut Nápolyba, jobbra felhőkarcoló, az üzleti negyed; a Garibaldi tér a pályaudvarral és környé-kével nagyobb téboly, mint a Roma Termini. A földre terítve a szokásos giccsek mellett hamis Gucci- és Prada-termékek szinte végeláthatatlan sora. Se gyalogosan, se autóval nem lehet észszerűen közlekedni, a pályaudvarról a sikátorvárosba ve-zető, amúgy nem túl hosszú útszakasz a bolondokháza közlekedési rendjét, azaz káoszát idézi. Száradó ruhák mindenütt az omladozó, teljesen leamortizált régi épületek közt. Fekete-fehér hirdetések a lámpaoszlopokon: *pizza school for foreig-ners, work + diploma*. Ha Nápolyba jössz, tiszteletben kell tartanod a pizzakultú-ránkat. További hamis Guccik, Pradák, cipők, bőröndök, pénztárcák, naplopó áru-sok. Szemét és kosz, amerre a szem ellát, dudaszó kánonban, szürreálisan egy-másba torlódo utcák – egy helyütt megfigyeljük, hogy öt különböző út találkozik öt különböző irányból, elcsúsztatott szinteken, hogy az úgynevezett kereszteződés amőbaszerű kiterjedéssé változzék. Lámpa sehol, mindenki arra megy és akkor, amikor épp esélyét látja a túlélhető átkelésnek. Az egész város egy definiálhatat-lan, folyamatos alakváltozásban lévő, pulzáló puhatestű.

A szállásadó, egy fiatal hölgy és a Mama a sikátorgettó közepén, mint eddig min-denki, roppant kedves. A katolikus révülés a karácsonyi giccsel találkozva az ágy-huzat, a párnák és a díszítések új horizontjait tárja elénk az ablak nélküli kis lakás-ban. Nem jut eszembe semmi mélykultúra erről a helyről.

jobbról a tengerbe nyúló földnyelvvel, az mind csodálatos, az épített környezet azonban a rótság apoteózisa. Az öbölmenti sétálóutca, majd a hegy felé vezető kis belvárosi utcák, akár a Sziget fesztivál teltházasszombat estén. Lépésben haladhatni, nincsenek terek, mozgási lehetőségek, menekülési útvonalak, az egyetlen nyugodt (és kihalt) tér a templomok belseje. Olykor besietünk pihegni, fújni egyet, pár pillanatig kizárni azt (belülről), ami odakint maga a bazári elviselhetetlenség. Néhány árus úgy véli, nem elég a tohuvabohu, ezért fülsértő eszközökkel gerjeszti a további zajt. Nápoly ebben a pillanatban az ékes példája annak, ahogyan a turizmus felfalja a történelmet, kiszipolyozza és kiforgatja, olyan metamorfózisra kényszeríti, amelyben minden, ami ennek a városnak a vonzerejét adta, már csupán a konzumszerű átutazás Patyomkin-falvaként funkcionál, vagyis az, amiért eredetileg érdemes volna idejönni, felszámolódik a permanens, víruszerűen áradó ittléttel. Mindennél élesebben és egyértelműbben hasít belénk a felismerés, hogy ez nem pusztán a turizmus vége, hanem a turizmus által értelmetlenné tett *jövetel* lehetetlensége. Még csak nem is profán és sikkadt, célszerűtlen ez az egész, hanem az elviselhetetlen célszerűtlenség tobzódása. És az újfent értelmezhetetlen, várakozó sorok az *eredeti* Gucci- és Prada-üzletek előtt, beengedésre és konzumációra éhesen.

Éles a kontraszt a kirakati pizzák, paninik, fagyaltok és cukrászköltevények, valamint a szeméttel elárasztott, közlekedésileg nonszensz utcácskák és sikátorok terében. Vajon a szemétmaffia létezik még? Nápolyt nemcsak a turisták falják föl célszerűtlen módon, hanem a mocsok és a szemét is. Az itteni Dél emblematisztikus gettója: ami szép lehetne, voltaképp az is elcsúful, és mintha senki nem törődne vele ebben az országban. Egy magára hagyott utcai lelelc Nápoly, akinek már minden mindegy, prostituált, akin a turizmus tesz erőszakot minden pillanatban. Aztán elkeveredünk a modernebb részre, úgyszólván modern, de itt sem jobb a helyzet; szombat este van, belefutunk egy színházba, ahol épp előadásra gyűlnek a helyiek. Szinte csodálkozom, hogy az úgynevezett teátrumi kifinomultság az öltözködésben mennyire eltér attól, amihez a jó ízlés képzetét társítom. Nápoly és én – nem működünk. A helyiek állítólag tökéletesen meg vannak békélve vele. Holnap délelőtt szerencsére indulunk tovább.

Villa San Giovanni – a csizma orra

Ennek a Calabria tartománybéli 13 ezres községnek, mely nemrég elnyerte a városi rangot, kifejezetten örülök – december 30-a van, kizártnak tartom, hogy itten fuldokolni kelljen, mely persze attól még a legfontosabb acces point Szcíliába, ahová tartunk. Érkezésünkkor, estefelé szakad az eső, de sehól senki, némi élénkség a nagyobb utakon, jobb-rosszabb állapotú lakóházak és hotelek. A miénk, a La Conca belülről példásan nett, de mintha tatarozásra és festésre kívül sehól sem telne. Kezd szórakoztatóvá válni, hogy délen nem egyértelmű, hogy a vendéglátósok értenek és meg tudnak szólalni angolul properly.

Az ablakból átlátni Szcíliába, esik, a tenger e pillanatban láthatatlan, sötét enyészet, de a nyugalom tapintható. A telefon Google Mapsjén több szórakozóhelyet is

találunk, amely helyi időtöltés gyanánt szóba jöhet, végül a Km Zero nevű étterem és pub mellett döntünk, nincsenek távolságok, pár perc sétával átérünk. Itt-tartózkodásunk ezen pontján már kapiskáljuk, hogy a taljánok (akik nem turisták) 9 előtt nem indulnak neki vacsorálni. Mire befutnak, az épp erre turnézó, balkán folkot játszó kis zenekar is beáll, a harmonikás kiszúr minket, hogy nem helyiek vagyunk, odajönnek a tagok ismerkedni, barátságosak és valamiért rákattannak, hogy Magyarországról érkezünk ebbe a csizma orrában lévő kicsiny községbe, pedig megint éreztem a pír és a szorongást, ami a származás iránti érdeklődésre adott reakciómat kísérte. Fel vagyok készülve, hogy a műsor közben megemlítenek bennünket, így még tapsot is kapunk a helyiektől, akik egyébiránt kimondottan zamatos fehérbort készítenek. Megállapítható: nem előszilveszter zajlik a Nullkilométerben, hanem mindennapi vacsora, a helyieknél természetesnek tetszik, hogy munka után az idős néni is beugrik harapni valamit, aztán amikor szólnak neki, hogy háttal ül a színpadnak, átköltözik az asztal másik oldalára, végignézi a bulit, majd megy horpasztani. Az étterem egyik falán a helyi zsvány, Ninco Nanco portréja díszel. A tizenkilencedik század közepén vadnyugati revolverhősnek képzelte magát, kegyetlenségéről volt híres (leterített ellenségei szívét kivágta), egy időben próbált jó földműves lenni, de a balhé volt a lételeme, míg le nem lőték a helyi erők. Romanticizált elmékezete ott lóg a vacsoraasztal fölött.

Reggel pazar látvány az immár gomolyfelhős tengerre és Szicíliára az ablakból. „Olaszthon. Göndör fellegek.” Az óriáskompi mindössze két és fél euró. A fedélzetten mindenki bagózik. Messina kikötővárosa Szicíliában már majdnem kinéz valahogy, de közelebről itt is lepattogzott festékek, koszos homlokzatok, amortizáció. Hihetetlen hegyek, fellegek, kék tenger, és a lepusztuló épített környezet. Az eredeti terv szerint az észak-szicíliai tengerparti út mentén, Palermón át Corleone faluig utaztunk volna, amely faluról Don Corleone a nevét kapta, de mint kiderült, január elsején, másnap semmilyen tömegközlekedés nincs e faluból vissza Palermóba vagy bárhová, nekünk pedig ekkor már Szirakúzában kell lennünk, ezért Corleonét egy huszáros vágással lemetsszük útunkról – mint kiderült, Mike, azaz Michele szicíliai jeleneteit *A keresztapában* amúgy sem itt, hanem a Messina melletti hegyi falvak valamelyikében forgatták anno, amit a vonatról látunk, szóval nem bánjuk. Netes kutakodásunk szerint egyebekben vagy féltucat híres maffiacsalád származik Corleonéből, vagyis sokat így sem tévedtünk volna, ha ezt az autentikus atmoszférát keressük.

Mindazonáltal nyerünk egy napot e nyesszintéssel, s megduplázzuk szirakúzi tartózkodásunkat, ami utólag igazán jó ötletnek bizonyul. Két és fél órát vonatozunk Szicília keleti partjánál délre, balról tenger, jobbról hegyek és narancs- meg citromültetvények. Koszlott falvak és városok, szomorú teregetések mindenütt. Nem lesz ez már más. (Hogy ne túlozzunk: a teregetés helyi kontextusban vélhetőleg nem szomorú.)

Szirakúza

Ciceró szerint a legnagyobb görög város, és a legszebb. A külső városrész kétarcú: megtalálhatók a szokásos déli környezet amortizált negyedei, valamint a modernebb és korszerűbb, sőt helyenként újszerű és csinos utcák, terek és épületek. Szilveszter napján külsőbb utcában szállunk meg, kétszintes lakást bérelünk bagóért; Andrea, a tulaj fölöttébb segítőkész és kedves módon rögvest elmagyarazza, hol lesz a buli éjszaka (Ortygia szigetén, a Világörökség részén: egy ideig Aiszkhülosz is dolgozott a helyi színháznál, és ide menekült Szapphó – szédítő belegondolni), és mely éttermet keressük. A lóhússal töltött paninit ajánlja. Vegetáriánus útitársam rezzenéstelen arccal hallgatja végig, és bólogat. Szirakúzában valamiért a kotyogós kávéfőző megy, nemcsak a szálláson főzhetünk vele, hanem a legtöbb kirakatban turistacsalogató portékaként értékesítik.

Este kilenctől megtelnek az éttermek Ortygia, a történelmi városrész szigetén, de csak 10 körül sikerül bejutnunk abba, amelyiket szállásadónk kifejezetten javasolta, a Vörös Holdba. Egy kaptos szicíliai bácsi minden asztalnál bemutatja énektudását. A pizza és a paszta itt is hibátlan. Az ortygiai sziget síkatorai és épületei messze vannak Nápolytól, érződik rajtuk az a valódi mediterrán jelleg, ami a méreteiből fakadóan azonnal szembeötlővé válik. Beugrók, kiskapuk, melegházzá varázsolt erkélyek, makadámon slisszanó éjjeli macskák. Archimédész otthona egyébként, működésének lenyomata és a későbbi barokk újjáépítések emlékei páratlan egyveleget alkotnak. Kissé meglepő módon szilveszter éjjel a helyiek visszafogott, mégis lendületes dorbézolását érzékeljük, újév napján azonban a turisták jelenléte válik hangsúlyossá, noha jóval az ízlésesség határain belül. Január elsején egy ortygiai kis szállóban lakunk, potom pénzért akkora lakosztályban és olyan szívélyes fogadtatásban van részünk, hogy az már-már zavarba ejtő. Emlékeztetjük magunkat, hogy a Bookingon bőséggel díjazzuk majd a fogadtatást csillagok és pontszámok formájában, és bár nyilván a turizmusból fakadó kompetitív gyakorlat hozza magával e szívélyességet, itt valóban minden mosoly a helyén. Szirakúza tartózkodásunk tehát ennek megfelelően tartalmaz kék tengert, tajtékzó hullámverést, szikrázó langy napsütést és narancs naplementét, klasszikus régi árbócost és gigantikus horgonyszobrot, őszindás fákkal telepített lugast. Az ortygiai közterület-fenntartók a déli tapasztalatoktól eltérően a történelmi városrészt gyorsan és hatékonyan megtisztítják a szilveszteri maradványoktól.

Pompei – vulkántúrák

Január másodikán 12 óras út vár ránk. Szirakúzából visszavonatozunk Messinába, és közben leszünk csak figyelmesek, tiszta, fényes időben, a pöfékelő Etnára a sziget északkeleti fertályán. A fenséges hegy teteje csupa hó és nagyság, és bár nemrég még földrengések sorozata és kitörésveszély végett evakuálták a környező községeket, most békésnek tűnik, akár egy faluszéli házikó, melynek kéményéből barátságosan száll föl a fehér füst. Az olasz útitársak rá sem bagóznak, én magam ellenben az ablakra tapadok, akár a plüssállat az autóban.

Messinából komppal vissza Villa San Giovanniba, a távolodó Szicíliát mennyei napsugárba vonja az ég, míg a tenger fölött sűrű gomolyfellegek. Egy darab paradicsomnak tűnik innen a sziget. Mégis, a tenger a valódi tisztaság. San Giovanniban sajtot, olívát, szalámit, zsömlét, gyümölcslevet vásárolunk, nehezen szakadok el a halpulttól, ahol vagy hatkilós kalmár hever a jégen, Cthulhu meg nem született bambinója.

Salernóba este hét körül érkezünk, innen nagyjából húsz kilométer Pompei, környéki vasútra szállunk át. Szállásunk hegyvidéken, a romváros közelében található, narancsfákkal teleültetett hatalmas kerttel, nyílt rálátással az Etnánál is fensége-sebb Vesuvióra, melynek kontúrja éjjel félelmes, terpeszkedő, valódi méretei azonban csak másnap reggel bontakoznak ki. Szállásadónk egy szót sem beszél angolul, ellenben rendkívül kedélyesen cseveg velünk a hangos Google Translate-en keresztül. Kicsekkoláskor elprédálok egy narancsot az egyik fáról, és értekezést tartok a gyümölcsök evolúciójáról: a fák eredetileg az épp kifejlődött színeslátó, fára mászó emlősök kedvéért fejlesztették édes húsú, lédús termésüket, cserébe a pollenek kézbesítéséért, akárcsak számos virág. A nektár és a gyümölcs mind-mind valuta gyanánt jött létre, a fennmaradás fizetőeszközeként.

Úgy hozza a sors, rossz vicc, hogy ezúttal mindenki *be* akart jutni Pompei egykori városába, míg szűk kétezer évvel ezelőtt mindenki kifelé igyekezett volna. A több mint nyolc kilométeres összhosszúságú romvárosi utak kvázi minden szögéből fantasztikus rálátást biztosítanak a szilaj Vezúvra, melyet most belep egy sűrű felhő – mikor elvonul, hősipkát kap a tűzhányó, s olykor hó látszik szállingózni, melyet hevületünkben hamunak képzelünk. Számos hatalmi helycserét követően, időszámításunk szerint 79-ben, Pliniusnak címzett levelekből vélhetőleg október 24-én a Vezúv nem bírta tovább tartani terhét, és a lávadugó, mely addig eltorlaszolta a kürtöt, égzengés közepette kirobbant a hegycsúcsból, akár a felrázott pezsgő kupakja. A helyiek és a rómaiak is tudták, hogy a hegy működő vulkán, de nem tartották veszélyesnek, és a földrengésekhez szokott lakosság az erupciót megelőző sűrű földmozgásokat nem vélte különösnek, szokatlannak vagy figyelmeztetőnek. A kitörés ereje és látványa – aligha túlzás – az atommag hasadásához lehetett hasonlatos. A város lávakőre épült, a tömbökben a mai napig látszódnak a szekérvomok: az utakon a kocsik és az állatok közlekedtek, kétoldalt járda szolgált a gyalogos haladás számára. Bizarra és kissé sorsszerű, hogy ennek az anyagnak a keletkezésébe pusztult bele a város: ugyan nem a leömlő láva terítette be az épületeket és az embereket, de a hősökkba haltak bele a menekülők. A hő megolvastotta a vakolatot (a falfestmények maradványai itt-ott láthatók csupán), a lemart kőalap, ami az építmények csontváza, e hő intenzitását mutatja. Akik a pincékbe menekültek, ott lelték halálukat: három napon át hullt a forró hamu- és kőeső, mintegy nyolc méter magasan rakódva a városra.

A tárlatban, a romok közt látható holttestek egy érdekes „megfordítás” eredményeként szemlélhetők. A katasztrófa elől menekülők, elesettek, különböző, kicsavart, védekező és fekvő pozíciókban lévő emberek hőhalált haltak, a hamu betemette

Őket, testük azonban pontos vályatot hagyott a forró anyagban, amelyet a régészek gipsszel kiöntöttek, és így mint az egykori analóg fényképek negatívjainak pozitívjai, újra testet kaptak a holtak. A törzsek, a végtagok, a fejek, az ujjak bemevedése, az egész testtartás mint az élet hirtelen félbehagyásának mementója elképesztő pontossággal árulkodik a katasztrófa lefolyásáról és gyorsaságáról, arról a kétségbeesett tehetetlenségről, amelyet a menekülők átéltek. S miközben lábunk a lávaköves utat tapodja, és a romokat, egykori casakat, kutakat és a történelemben negatívként belevésődő testeket szemléljük, a Vezúv mint történelem előtti szemtanú és elkövető ott figyel, magasodik a közelben szóltanul és dermedtön.

Késő délután a Circumvesuviana nevű kisvasúttal tekerünk vissza Pompeiből Nápolyba. A Vezúvot megkerülve ismét éles kontrasztok rajzolódnak ki: a hegy fenéke jobbról, az öböl a tengerbe bukó nappal balról, és mindeközben díszletnek a szegénység, a koszlottság, az elhasznátság lakóházi emlékművei, fullasztó graffitiszenny, amerre a szem ellát, és a teregetett színes ruhák, melyeket közönnyel lobogtat az enyhe téli szél. Kognitív disszonancia, amellyel képtelen vagyok megbirkózni, ám a nápolyi vasútállomás már ismert forgatagában szerencsére nem kell kitenni a lábunkat az utcára, az alig negyedóra múlva induló vonatot épp elérjük. A Velencébe tartó szerelvény igazi expressz, helyenként háromszáz kilométeres sebességgel iszkolunk vissza északnak, alig hetven perc alatt ismét Rómában vagyunk, ahol kvázi otthonos érzés fog el bennünket.

Megint Róma, Vatikán

Végezetül a Vatikán Múzeumról néhány szót. Január negyedikét írjuk, a város valamivel nyugodtabbnak tűnik, mint közvetlenül karácsony után, vélhetőleg elkezdődött a munka, a Colosseum és a Venezia tér környéke mintha csöndesebb lenne. A Vatikán nem részesül e kegyből: a félköríves árkádok alatt továbbra is irdatlan tömeg várakozik bejutásra a Bazilikába. A múzeum bejárata jobb oldalt és hátul van, óriási karámban vonul a turisták hordája, az utcán lépten-nyomon azt kérdezik a helyi rendezők, van-e jegyünk, mintha az utca közepén kellene megvásárolnunk. Ehhez képest simább a bejutás, mint Pompejibe, jóllehet a múzeumi térbe való beszüremkedés körülményes és számos tranzitzőnát foglal magába: mindenütt még egyszer be kell kanyarodni, föl kell menni, el kell fordulni. A tranzit terei és az átmeneti zónák egy reptér és egy pláza hibridjeként alkotnak különös egyiséget. Lehetetlen küldetés úgy általában, itt azonban nincs kiút, abban reménykedünk, hogy az antik szekciókban – akárcsak a Louvre hasonló részein – kevesebb turista lesz.

Ahogy az sejtethető volt, mindenki a Sixtus kápolnába próbál eljutni. Kulturális megrázkódtatás mindenütt, a sodrástól csaknem lekövethetetlen. A nyolcadik ráfordulás és tranzitfolyósó után vélhetően közeledünk, mert szigorú kiírás jelzi, hogy a kápolna szent hely, csöndben kell lenni, tisztelettel kell viselkedni és rendes ruházatban kell belépni. A föl-, azaz levezető folyosón hömpölyög a tömeg, megállni nemigen van mód, a vizuális sokk felmérhetetlen. A gyakori pláza-

hasonlat nem véletlen. A múzeumi turizmus felszámolja a múzeum lényegét, koncepció nincs, csak a menetelés és insta benyomások a retina számára. A tömeg java leginkább azzal van elfoglalva, hogy a karámszerű sodródás közepette legalább néhány képet lőni tudjon, ami mehet a Facebookra vagy az Instagramra, és bár van lehetőség audio guide-ra és személyes tárlatvezetésre, ezekben a terekben a műtapasztalat mint olyan egész egyszerűen nem létezik. Ami létezik, az műkonsumáció, rapid benyomásszerzés. Lenny Belardo *Az ifjú pápában* megköszöni Gutierreznek, hogy a bezárt múzeumban egyedül tekintheti meg az alkotásokat a „turisták hordái” nélkül – a kérdésre, ezt miként sikerült elérni, Gutierrez annyit felel csupán: „kitettük a zárva táblát”. Más vágyunk sem volna, csupán e pápai kiváltság.

Az antik szekcióban csodálatos szobrokat láthatni, Zeusz, Poszeidón és a filozófusok, tudósok kara, eredeti és másolt torzók mindenütt. Poszeidón a szigonyára támaszkodva, ereje teljében, testtartása éppenséggel pont lehetővé teszi, hogy az egyszerű látogató a karja, hóna alá állják. Amitől félttem, bekövetkezik: az a néhány arc, aki erre téved, legfőljebb a gyors fotó erejéig bújik az istenség ölelésébe. Útitársamnak panaszkodom, hogy ha mindazok a turisták, akik nem éreznék kötelezőnek a Vatikáni Múzeum megtekintését, kihagynák programjukból, alkalmasint majdnem olyan nyugodt körülmények közt szemlélődhetnénk e csodás műtárgyak és maradványok közt, mint az ifjú pápa. Ugyanez érvényes a Sixtus kápolnára, amelynek terme a zsúfolt osztálykirándulások és csoportok terhétől fárad. Mulatságos, persze, hogy időnként hangosbeszélőn szólítanak fel *silencióra*, elnyújtott ssssss, akkor a zaj valamelyest elül, mint a visszahúzódó hullám után a parti moraj, majd kezdődik minden elölről. A kápolna, akár egy teltház koncertterem, a mennyezeten a híres freskó részletén Isten és kísérei az emberi agy mintájába zárva közelednek Ádámhoz.

Amíg felfelé néz az ember, nem látja a körülötte lévőket.

Mindig. Örökre. Dél.

